

duidelijk heb ik op de tweede illustratie zulk een exemplaar (heusch niet overdreven) er bij geteekend. Men ziet daar eens, hoezeer voorwerpen van dezelfde soort in habitus kunnen verschillen.

Hiermede zullen wij onze opmerkingen over het stofzaad eindigen en hopen eenige lezers opgewekt te hebben eens naar dezen parasiet te gaan zoeken. Zij zullen zich stellig hun moeite niet beklagen, want de groeiplaats van het stofzaad, n.l. het bosch, is op zichzelf al zóó heerlijk schoon, dat zelfs een vergeefsche onderzoekingstocht noodzakelijk moet uitloopen op een excursie vol natuurgnot.

Amsterdam.

L. DORSMAN Cz.

FONTARIA GRACILIS.

Een blauwzuur ontwikkelende duizendpoot.

ONGEVEER dertig jaar geleden werd mijn collega C. Guldensteeden Egeling alhier, attent gemaakt op het voorkomen van een soort duizendpoot, die de eigenschap bezit, zoodra hij geprikkeld wordt een duidelijke reuk van Cyaanwaterstof te verspreiden, die bij kneuzing der dieren bijzonder sterk optreedt. Deze reuk is zoo sprekend, dat de persoon, die ze vond, ze heel typisch amandelbeestjes doopte.

Een door Egeling ingesteld onderzoek bewees, dat deze reuk werkelijk is toe te schrijven aan blauwzuur, dat het blauwzuur *gebonden* voorkomt en het diertje het vermogen bezit het — vermoedelijk als verdedigingsmiddel — vrij te maken.

Over de herkomst van de Fontaria had men geen zekerheid. Verondersteld werd dat hij met een zending Braziliaansche planten medegekomen was. Het leek mij niet van belang ontbloom, eens na te gaan of F. in die 30 jaar had stand gehouden.

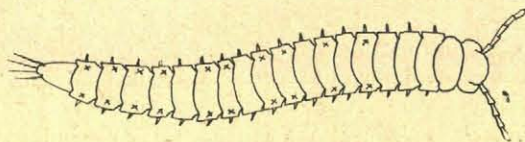
Een paar warme kassen — F. houdt zich op in kassen met gemiddelde temperatuur van 80°—90° Fahrenheit — werden daarom eens nagesnuffeld en werkelijk mocht het mij gelukken niet alleen verscheidene exemplaren te vangen, maar ook door middel van de reactie van Guignard (de roodbruine verkleuring van pikrinezuur-sodapapier) aan te toonen, dat de F. nog steeds de merkwaardige eigenschap bezit, blauwzuur af te scheiden.

Het zou wel aardig zijn eens na te gaan, of Fontaria gracilis zich ook buiten Zeist ophoudt, wat ik niet betwijfel.

Zooals reeds gezegd, moet F. gezocht worden in warme kassen. Zij zijn ongeveer 2 c.M. lang en 2 m.M. breed, hebben een tamelijk groote, vrije kop, zijdelings verbreedde rugplaten en een vrij gering aantal ringen (± 20). Bij aanraking rollen zij zich spiraalvormig op, en verspreiden, voorzichtig even tusschen duim en vinger gewreven, den eigenaardigen geur.

Het schijnt, dat zij zich overdag bij voorkeur onder bloempotten verschuilen en tegen den avond hun voedsel gaan zoeken.

Het duidelijkst is het blauwzuur te ruiken, als men het diertje bij het vangen zoo weinig mogelijk prikkelt. Men laat het daartoe voorzichtig in een buisje kruipen, dat men daarna

Fontaria gracilis.

× Plaats, waar zich de cyaanwaterstof-afscheidende klieren bevinden.

onmiddellijk met een kurk afsluit. Schudt men nu even, dan wordt het blauwzuur vrij gemaakt, dat zich door den reuk verraad, en zich door een pikrinezuur-sodapapiertje chemisch laat aantoonen.

Eén exemplaar met de noodige voorzorg gevangen, is voldoende voor dezen proef.

Zeist.

L. H. VAN BERK.

DE HEIDESPIN.

(*Agroeca brunnea* Blackw.).

REEDS meer dan eens is in dit tijdschrift een spin ter sprake gekomen, die voornamelijk in heistrecken aan de stengels der struikhei en ook wel aan andere planten zulke opvallende urnvormige nestjes bouwt, die geheel met een laagje zandkorrels omgeven worden¹⁾. In het eerste der hieronder aangehaalde artikelen wijst de heer Heimans op de opvatting van een van Duitschlands eerste araneologen, Fr. Dahl, volgens welke de zandomhulling niet in verband zou staan met een minder-in-het-oog-vallend-maken der nestjes, maar ten doel hebben zou, deze een gedeeltelijke bescherming te verleen tegen een vleugellooze sluipwesp (*Pezomachus agroecae* Dahl), welker larven in de *Agroeca*-nestjes parasiteeren. Een open vraag bleef verder, hoe de jonge spinnen het nestje verlaten. In aansluiting aan Wagner vermoedt Dahl, dat de zandkorrels ten slotte door dauw of regen uit hun onderling verband losgemaakt en de jonge dieren zoo in vrijheid gesteld worden.

Zooals de heer Heimans m. i. terecht opmerkt, ligt er in deze onderstelling a priori iets onwaarschijns. »En dat zoo'n regenbui juist altijd op tijd moet komen, als de jongen zullen vertrekken! De buien zijn bij ons zoo zeldzaam en zoo voorkómend niet« (t. a. p. blz. 196).

Men kan echter in dergelijke gevallen niet te voorzichtig zijn met het maken van gevolgtrekkingen. »Es ist schwer, genau und fein zu beobachten, aber noch schwerer, aus dem Beobachteten nicht mehr zu folgern als es enthält«, zegt Ehrenberg; en dezen gulden regel mocht ieder nauwkeurig waarnemer der natuur wel tot zijn lijfspreuk maken. Het schijnt mij derhalve van eenig belang, een feit te vermelden, dat het onderhavige vraagstuk iets nader tot zijn oplossing schijnt te brengen.

25 Mei jl. verzamelde ik op de excursie der Ned. Natuurhistorische Vereeniging in het Leuvenumsche Bosch een geheel en een half voltooid nestje van *Agroeca*, die op hun *Calluna*-stengeltjes afzonderlijk in met een kurk gesloten kleine glazen buisjes geplaatst werden. Den eersten tijd werden ze, behalve des Zondags, iederen dag nagezien; later verliepen er wel eens een paar dagen, eer ik ze weer onder de oogen kreeg. 28 Juni kropen in het buisje met het voltooide nestje een twintigtal kleine spinnetjes rond op fijne draden, die overal tusschen de *Calluna*blaadjes en den glaswand uitgespannen waren. *De zandomhulling was volkomen gaaf en vertoonde alleen een kleine zijdelingsche opening van niet ten volle 1 m.M. wijdde*, die ik van te voren niet opgemerkt had, waarvan ik echter niet met zekerheid beweren kan, dat ze niet reeds aanwezig geweest was: ik kan ze overzien hebben.

Dit resultaat is derhalve geheel tegengesteld aan de waarnemingen van Dahl. Deze zegt n. l.:²⁾ »Wagner nimmt an, dass die jungen Spinnen während der Nacht den durch die feuchte Luft weich gewordenen Kokon verlassen und diese Annahme dürfte auch die richtige sein, denn als ich, von meiner Sommerreise zurückkehrend, einige Kokons, die in meinem

¹⁾ De Levende Natuur, 13de jaarg. 1908, blz. 495; 15de jaarg. 1911, blz. 64.

²⁾ Naturwissenschaftliche Wochenschrift, N. F. Bnd. VII, 1903; S. 656. Hier ook verdere literatuuropgaven over *Agroeca brunnea*.